

УДК:634.8

ОЛМАНИНГ КУЗГИ НАВЛАРИ ЎСИШИ ВА ГУЛ КУРТАКЛАРИНИНГ ЎЗИЛИШИГА ИНТЕНСИВ БОҒЛАРДАГИ ДАРАХТЛАРНИ ЭКИШ СХЕМАЛАРИНИНГ ТАЪСИРИ

Matmusayeva Gulmiraхon Arab qizi

Adijon qishloq xo'jaligi agrotexnologiyalari

Instituti 1-bosqich magistranti

Мевали экинларни ҳосилдорлигини оширишга ёрдам берадиган асосий агротехник усуллардан бири дарахт экишнинг зичлиги ҳисобланади. Сўнгги йилларда ҳосилдорликни оширишга имкон берадиган тадқиқотлар жуда долзарбдир.

Мевали боғларда дарахтларни жойлаштиришнинг ихчам схемаларини ишлаб чиқиш замонавий мевачиликнинг энг муҳим вазифаларидан биридир. Бироқ, ўз навбатида, ҳаддан ташқари дарахтларининг зич жойлашиши боғнинг ҳолати ва унумдорлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин, бу ўтган асрда кўплаб олимлар томонидан тасдиқланган (Кудасов, 1977; Черепакҳин, 1980;

Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти Андижон илмий тажриба станцияси уруғлик ҳосилли олма боғларида ўтказилган Дала тажрибалари Биометрик ўлчовлар ҳосиллик ҳамда ярим ҳосилсиз боғларда Тажриба уч қайтариқда 7 та ўсимликда тажриба олиб борилди. Тажрибалар Х.Ч.Буриев ва бошқа маънабалардан “ Мевали ва резавор мевали ўсимликлар билан тажрибалар ўтказишда ҳисоблар ва фенологик кузатувлар методикаси (2014), В.Ф.Моисейченконинг “Методика учетов и наблюдений в опытах с плодовыми и ягодными культурами” (1967) номли услубий адабиётларида келтирилган тавсияларга мувофиқ тажриба ўтказилди.

Дарахтларнинг эр усти қисмларининг биометрик ўлчовлари натижалари шуни кўрсатадики, ўсимлик морфологик тузулиши экиш схемаларига қараб ўзгаради. $4,5 \times 0,75$ ва $4,5 \times 1,0$ м ўлчамдаги экиш схемалари билан, ўрганилаётган навдаги дарахтларнинг баландлиги, сийрақроқ бўлганларга нисбатан бир оз юқорироқ бўлди - $4,5 \times 1,25$ ва $4,5 \times 1,5$ м. Олинган маълумотлар шуни кўрсатадики, индивидуал дарахт кўрсаткичлари ўсиш ўзига ҳослиги табиий равишда навнинг ўсиш кучига ва боғдаги дарахтларни экиш схемаларига боғлиқ.

Ҳосилдорлик маълумотларини таққослаганда, ярим пакана типдаги пайвандагларда "Жерсмак" навидаги дарахтлар 1 гектардан ўртача уч йил ичида энг юқори ҳосилдорликка эга бўлиб, энг зич экиш схемаси $4,5 \times 0,75$ м (26,1 т / с) билан олинганлиги аниқ ҳа). Ўртача, бу йиллардаги ҳосилдорлик $4,5 \times 1,25$ ва

4,5 × 1,5 м жойлаштириш вариантларида 10 т / га паст эди (1-жадвал). Шундай қилиб, 2022 йилда энг кўп мева 4,5 × 1 м схемада экилган дарахтлардан олинган бўлса, кейинги йилларда 4,5 × 1,5 м нақшли дарахтлар юқори ҳосилга эга бўлиб, йиллар давомида унинг босқичма-босқич ўсиши кузатилди.

Проексия бирлигининг солиштирма ҳосилдорлиги ва дарахт тожининг ҳажмини ҳисоблашда, бу кўрсаткичлар бўйича экин массасининг максимал тақсимоти экиш схемаларига қараб фарқланиши ва йиллар давомида ўзгариб туриши аниқланди. Тож проексияси бирлигидан энг юқори ҳосил 2022 йилда қайд этилган. 4,5 × 1,0 м -9,6 кг / м² схема бўйича экилган Жерсмак нави бўйича. 2023 йилда Бу хилма-хиллик учун вариантлар ўртасида сезиларли фарқлар топилмади. Ушбу нав учун ушбу кўрсаткичнинг минимал даражаси ҳам йилдан-йилга фарқ қилади. 2022 йилда 4,5 × 1,5 м схемада экилган вариантда қайд этилган, бу эрда у 3,9 кг / м² ни ташкил этди .

1-жадвал

Интенсив боғда турли хил экиш схемалари бўйича Жерсмак навли дарахтларнинг ҳосилдорлиги (2021-2023 йиллар маълумотлари)

Экиш схемалари м	Ҳосилдорлик кўрсаткичлари				
	Кўчат сони	Мева вазини гр	Бир тупдаги мева сони	Бир тупдаги мева вазни кг	Ҳосилдорлик ц/га
4.5x1.0	2220	102.1	52	5.39	117.8
4.5x1.25	1778	103.0	55	9.0	160.6
4.5x1.5	1481	98.4	60	10.9	161.9
4.5x2.0	1111	109.2	61	11.2	150.2

“Жерсмак” навли дарахтларнинг бир туп дарахт ҳосилдорлигини ҳисоблаш асосида 2023 йилда экиш схемаси 4,5×1,0 м бўлган вариантда мак.симал кўрсаткич 5,4 кг ва 117.8 ц\га ташкил этди ва 4,5 × 1,25 м, 9 кг ва 160.8 ц\га ташкил этди Уч йил давомида умумий ҳосил 4,5 × 1.5 ва 4,5 × 2 м 222ж.13экиш схемалари билан 78,2 ва 70,0 т / га ташкил этди; дарахтларни сийрақроқ жойлаштириш вариантларида бу кўрсаткич сезиларли даражада паст бўлиб, 48,2 ва 48,6 т / га ни ташкил этди.

Хулосалар

1. Ўн йиллик интенсив боғда ҳосилдорлик, мева сифати, тож ва илдиз тизимининг ўсиш фаоллигини ўрганиш асосида паст бўйли “Жерсмак” нави учун ММ-106 клонал илдизпояда . оптимал экиш схемалари 4,5 × 0,75 ва 4,5 × 1 м.

2. Олманинг мм-106 клонал пайвантагида пайвандланган дарахтларнинг энг мақбул экиш схемалари 4.5x 1.25 ва 4.5x1.5 м схемалари эканлиги тадқиқот натижаида малум бўлди.

Фойдаланиган адабиётлар:

1. Бўриев Х.Ч., Енилеев Н.Ш. ва б. Мевали ва резавор мевали ўсимликлар билан тажрибалар ўтказишда ҳисоблар ва фенологик кузатувлар методикаси. – Т, 2014.
2. Рыбаков А.А., Остроухова С.А. “Ўзбекистон мевачилиги” Т.: Ўқтувчи 1981.
3. Услубий қўлланма “Мевалар, резавор мевали ва ёнғоқ ўсимликлари навларини ўрганиш усули ва дастури” И.В.Мичурин номли ББИТИ (1999)
4. Исраилов Г.К. Химический состав и лежкость плодов интродуцированных сортов яблони